

Temarecension

Kalla kriget i Danmark

Ulve, får og vogtere. Den kolde krig i Danmark
1945–1991, bd. 1–2

Bent Jensen

GYLDENDAL, 2014, 796 & 706 s.

I 1980'erne opstod der en konflikt om dansk sikkerhedspolitik, som har kastet skygger ind over dansk politik og forskning frem til i dag. Efter at Socialdemokratiet fra 1949 var nået til enighed med partiet Venstre og Det Konservative Folkeparti om hovedlinjer i dansk NATO-politik, blev Socialdemokratiet i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne stadig mere kritisk over for dele af NATO's politik, og i samme periode bevægede Venstre sig sikkerhedspolitisk mod højre, hvorved Venstre kom tættere på Det Konservative Folkepartis linje. Parallelt med denne udvikling opstod der i Danmark ligesom i andre dele af Vesteuropa en række fredsgupper. Nogle af disse var kommunistiske frontorganisationer, mens andre var tværpolitisk funderede og stillede sig kritisk til oprustning i både Øst og Vest. Som resultat blev dansk sikkerhedspolitik genstand for intense politiske debatter. Situationen kulminerede 1979–88, da Socialdemokratiet først foreslog NATO's dobbeltbeslutning udsat med seks måneder. Herefter promoverede det et forslag om at erklære Norden for atomvåbenfri zone, og fra 1982 til 1988 stod partiet fadder til en række dagsordner vedtaget i Folketinget, hvor et flertal tog afstand fra dele af NATO's politik og dermed tvang regeringen til at indsætte såkaldte fodnoter i NATO's erklæringer. Dansk sikkerhedspolitik blev kort sagt stærkt politiseret og polariseret i 1980'erne – en udvikling som blev underbygget af, at de borgerlige Schlüter-regeringer, der regerede fra 1982, men var i mindretal på sikkerhedspolitiske spørgsmål, først i 1988 drog den parlamentariske konsekvens af mindretalsnederlagene og udskrev valg på sikkerhedspolitikken.¹

Efter den kolde krigs afslutning er der langt hen opnået konsensus om dansk sikkerhedspolitik blandt de toneangivende politiske partier. Det samme kan imidlertid ikke siges, når det gælder den offentlige debat om Danmark under den kolde krig og især fodnoteperioden i 1980'erne. En toneangivende skikkelse i denne debat har været professor, dr.phil. Bent Jensen fra Syddansk Universitet. Sammen med historikere, slavister, personer med militærfaglig baggrund samt journalister og debattører har Jensen bidraget

til at fremme en debat om sider af dansk koldkrigshistorie, som tidligere kun havde været behandlet nødtørftigt: Danmarks forhold til Sovjetunionen, DKP's og venstrefløjens historie samt Østblokkens forsøg på ved hjælp af danske statsborgere at påvirke meningsdannelsen. Debatten – eller rettere: debatterne – har været intens og stedvis anklagende rettet mod enkelt-individer samt personer fra den politiske venstrefløj og den politiske midte. Debatterne har heller ikke været uden betydning, for de har bidraget til, at danske regeringer fra slutningen af 1990'erne og frem har bestilt udredninger og kommissionsberetninger om dansk koldkrigs-historie: Thule-rapporten,² PET-rapporten³ og DIIS-rapporten,⁴ hvor især de to sidstnævnte har været omgærdet af megen politisk tovtrækning og polemik.⁵

Allerede inden offentliggørelsen af DIIS-rapporten i 2005 havde Bent Jensen udtalt, at han ikke havde store forventninger til de regeringsbestilte undersøgelser. Jensen forklarede i et interview i forsommeren 2005, at han ville vente og se, ”hvad der mangler at blive fortalt”, når DIIS afgav beretning.⁶ Efter at have læst udredningen offentliggjorde Jensen i september 2005 en kritisk fremstilling om den. Jensen hævdede, at udredningen undervurderede den østlige trussel mod Danmark. Ligeledes forklarede Jensen, at udredningen var skrevet i et sprog, som ”giver mig hovedpine. Det er for meget, for omstændeligt, men først og fremmest for kunstigt og for dødt”.⁷ I finansloven for 2006 fulgte VK-regeringen stærkt støttet af Dansk Folkeparti op med at afsætte ti millioner kroner til udforskning af ”Danmarks stilling under den kolde krig”. Der blev herefter oprettet et Center for Koldkrigsforskning ved Forsvarsakademiet, hvor Bent Jensen efter opslag blev ansat som leder. Den bog, der nu foreligger, er hovedresultatet af den forskning, som han og hans medarbejdere har udført i centrets regi. Allerede i bogens indledning bliver DIIS' koldkrigsudredning fremhævet, og Bent Jensen lægger ikke skjul på, at den nye bog i mangt og meget er et alternativ til DIIS' koldkrigsudredning.

Ulve, får og vogtere

Ulve, får og vogtere. Den kolde krig i Danmark 1945–1991, bd. 1–2 (UF&V) er en omfattende og rigt illustreret fremstilling på i alt 1 506 sider. Bogen falder i 23 kapitler, hvortil kommer oversigter over anvendte begreber og omtalte begivenheder, forkortelser, en oversigt over kilder og litteratur, en illustrationsfortegnelse samt afslutningsvis et register over omtalte navne og steder. Jensen har desuden offentliggjort en 63-siders kilde- og forskningsoversigt på forlaget Gyldendals hjemmeside.⁸ Ud over offentliggjort forskning er fremstillingen baseret på et rigt og varieret dansk og udenlandsk kilde-materiale, herunder materiale fra det tidligere Sovjetunionen og DDR samt

i mindre grad kilder fra Finland, Storbritannien og USA. Fremstillingens materialebaggrund er således omfattende.

Bogen rummer ingen egentlig problemstilling. Det nærmeste læseren kommer en sådan er i afsnittet "Hvad værket vil" (UF&V 1; 35-41). Det hedder her, at det er bogens antagelse, at så længe det marxistisk-leninistiske system eksisterende i Øst, ville sikkerheden være truet i Europa og en kold krig uomgængelig. En anelse tættere på Jensens ærinde kommer vi på bogens bagside, hvor det hedder, at UF&V "skildrer, hvordan Danmark under Den Kolde Krig stod mellem et kulturelt, politisk og økonomisk tilhørsforhold til Vesten på den ene side og frygten for den geografisk nærliggende totalitære supermagt på den anden". Det hedder ligeledes, at bogen tager udgangspunkt i "nationens flertalsopfattelse" (UF&V 1; 37) uden at det nærmere problematiseres, hvem eller hvad dette er, men lægger man titlen til grund, forstår man, at bogen er en klassifikationsøvelse i, hvem "FlertalsDanmark" opfattede som ulve (trusler mod DK), får (naivister og medløbere) og vogtere (vogtere og beskyttere af den danske status-quo).

Første bind beskriver trusler og udfordringer mod det danske samfund: den militære trussel samt de institutioner i det danske samfund, der ifølge Bent Jensen var kritiske over for de demokratiske institutioner. Det gælder bl.a. DKP, det nye venstre samt periodens fredsbevægelser. Fremstillingens andet bind beskriver, hvordan det danske samfund forsøgte at skærme sig mod den ydre og den indre trussel. Herunder beskriver Jensen aspekter af de danske efterretningstjenesters, PET's og FE's, virksomhed samt den private antikommunisme. Andet halvbind af fremstillingen kulminerer med tre kapitler om Socialdemokratiets sikkerhedspolitik i 1970'erne og 1980'erne. Bent Jensen beskriver således mange sider af det danske samfundslivs historie i de knap fem årtier, den kolde krig varede. Alligevel er det muligt at iagttage to hovedspor i fremstillingen: Det første om udviklingen i Socialdemokratiets sikkerhedspolitik og det andet med fokus på beskrivelsen af de danskere, der ifølge Jensen talte og skrev kritisk om danske demokratiske institutioner og om de vestlige samfund og rosede og forstående om kommunistiske og socialistiske lande.

Styrker og svagheder

Bogen har flere styrker, og vi skal her nævne tre. En stor styrke er inddragelsen af det materiale fra russiske arkiver, som Jensen fik adgang til kort tid efter den kolde krigs afslutning. Jensen benytter materialet til bl.a. at belyse, hvordan ledelsen i Kreml betragtede Danmark som et frontlinjeland og som en af NATO's militære spydspidser mod Sovjetunionen. Det er interessant og tankevækkende læsning (UF&V 2; 79-106). DIIS' koldkrigsudredning

inddrog også et betydeligt russisk materiale, men Jensens er større og bredere. Da Jensen har haft eksklusiv adgang til store dele af dette materiale, ville det være en kærkommen gestus, om han nu ville stille det til rådighed for fremtidig forskning.

En anden af fremstillingens styrker ligger i forlængelse af ovennævnte, nemlig i undersøgelsens fokus. Dansk koldkrigsforskning har traditionelt haft fokus på dansk alliancepolitik ud fra et Vest-Vest-perspektiv. Selv om der er kommet megen god forskning ud af det, må det erkendes, at Vest-Vest-perspektivet har haft den konsekvens, at Øst-Vest-modsætningen ikke i tilstrækkeligt grad har sat rammen for udforskningen af Danmark under den kolde krig. Det bliver der rettet op på i Jensens bog, der via sit russiske materiale udbygger vores viden om Sovjetunionens syn på og politik over for Danmark.

Endelig må det henregnes til plussiden, at bogen er skrevet med engagement og nerve, hvilket bidrager til at give fremstillingen et personligt 'drive'. Man fornemmer så at sige 'lugten i bageriet', hvilket også skyldes, at fremstillingen er holdt i et mere enkelt, direkte og personligt sprog, end tilfældet har været i de lidt stive udredninger om den kolde krig, som Jensen er så kritisk overfor.

Men bogen har bestemt også en række svagheder. For det første er Bent Jensen blind for – eller rettere: accepterer ikke – at den kolde krig var en systemkonflikt (UF&V 1; 23–31). Sovjetunionen bliver beskrevet som en totalitær politistat og som et militærindustrielt kompleks (UF&V 1; 43–89), hvilket den jo også var. Man kan også godt argumentere for, at Sovjetunionen bar hovedansvaret for udbruddet af den kolde krig, men når Jensen slår fast, at "Det entydige bevis for opfattelsen af Sovjetunionen som Den Kolde Krigs generator og egentlige årsag kom med systemets undergang. I og med systemet brød sammen, ophørte også Den Kolde Krig" (UF&V 1; 88), så nærmer argumentet sig det enfoldige. Med samme logik ville man kunne hævde, at beviset for, at USA var aggressoren i Vietnam, var at krigen hørte op, da USA trak sig ud.

Problemet med denne tilgang er, at bogen afstår fra at analysere, hvordan samspillet mellem de militære blokke og med tiden den tredje verden gjorde den kolde krig til en dynamisk konflikt mellem flere parter. Derved bliver den kolde krig banaliseret, og det har vidtrækkende konsekvenser for Jensens forståelse af konflikten, men også for beskrivelsen af indre danske forhold i perioden. I Bent Jensens univers var man nemlig for, eller også var man imod USA. Og var man imod USA, så var man for Sovjetunionen. Men slet så entydigt forholdt det sig ikke for samtidens aktører. Der var fx nogle, der var tilhængere af USA's ledende rolle i den vestlige verden, men kritisk over for dele af USA's politik. Der var andre, der var imod Sovjet-

unionen og kommunismen, men positiv over for socialismen. Sådan var der adskillige forskelligartede positioner, som alle bliver blandet sammen til én suppe i Jensens gryde.

Manglen på forståelse af den kolde krig som en dynamisk konflikt og det ensidige fokus på Sovjetunionen leder ofte til en afkontekstualisering af analysen. Eksempelvis nævner Jensen kun Vietnam og Vietnamkrigen 10–15 steder i bogen, der som nævnt tæller mere end 1 500 sider. Det er nærmest uforståeligt, når Vietnamkrigens betydning for store dele af den vestlige verdens opfattelse af international politik og den alliance, som Danmark var en del af, bliver taget i betragtning. Det samme gælder mere overordnet for det totale fravær af Nord-Syd-konfliktens betydning. Afkoloniseringsbølgen og Nord-Syd-konflikten var både en egen proces og en proces, der var filtret ind i den kolde krig, men den var under alle omstændigheder et meget vigtigt bagtæppe for det nye venstres mobilisering fra 1960'erne og dermed noget, man må inddrage, hvis man vil fremlægge en seriøs politisk analyse af de verdensbilleder, herunder den USA- og NATO-kritik, som fandtes i disse kredse.

En anden metodisk svaghed knytter sig til den måde, bogen inddrager sit store kildemateriale på. Det er således en gennemgående tendens, at Jensen først og fremmest tillægger de oplysninger betydning, der understøtter bogens overordnede tolkning. Fremstillingen består i mange kapitler af en ophobning af belastende hyldester af Sovjetunionen, Stalin og kommunismen/socialismen eller modsat af kritikker af USA, NATO og kapitalismen, og guderne skal vide, at der er blevet sagt mange naive og forbløffende ting af folk, der burde have vidst bedre. Jensen demonstrerer dette med stor nidkærhed og detalje. Men igen: det er metodisk problematisk, at de mange citater bliver inddraget uden at der bliver præsteret en analyse af den sammenhæng, de faldt i. Ligesom Jensen ikke kontekstualiserer ulvenes og fårenes udtalelser, har analysen en tendens til ukritisk at spise af hånden på vogterne, eksempelvis i kapitel 2 om de danske efterretningstjenesters vurderinger af den ydre trussel mod Danmark. Her finder man ingen kildekritiske overvejelser om holdbarheden i fx FE's analyser eller af den eventuelle institutionsinteresse i at male østtruslen stærkere op end den var, hvilket især ser ud til at have været et problem i 1980'erne (UF&V 1; 91–173).

Gennemskueligheden af analysen bliver heller ikke lettet af, at Bent Jensen opfinder nye begreber til at karakterisere centrale forhold, fx begrebet ”KGB- og Stasi-nære danske statsborgere” (UV&F 1; 491–535). Det var danskere, som ifølge Jensen havde ”nære” forbindelser til KGB og Stasi. I den eksisterende litteratur findes der beskrivelser af, hvordan KGB søgte at hverve danske statsborgere, og hvordan danske statsborgere, der var involveret i den proces, først fik status af at være ”kontakt”, derefter ”fortrolig kontakt”

og til slut, hvis han/hun gik hele vejen, ”agent”. I Jensens fremstilling bliver de to sidste kategorier blandet sammen, hvorved bogen sidestiller danske statsborgere, der modtog spiritus og førte samtaler med ambassademedarbejdere på den sovjetiske ambassade, med agenter, der var hvervet af KGB, handlede konspirativt og efter ordre. Det er en usaglig og uskarp måde at beskrive en vigtig problemstilling på, hvilket gør, at analysen let får karakter af insinuationshistorie.

Vi skal nedenfor illustrere nogle af disse svagheder ved at kigge nærmere på et af de tidligere omtalte to hovedspor i UF&V, nemlig beskrivelsen af Socialdemokratiets sikkerhedspolitiske stillingtagen i 1970’erne og 1980’erne.

Socialdemokratiets sikkerhedspolitik

Socialdemokratiets sikkerhedspolitiske udvikling er et gennemgående tema i fremstillingen, og det er Bent Jensens påstand, at partiet i perioden gik fra at være en ”løve” til at blive et ”lam”. Jensen opstiller i den anledning fem teser: 1) at der indtraf et ”skred” i Socialdemokratiets sikkerhedspolitik efter regeringsskiftet i 1982; 2) at ”skredet” betød, at Danmark 1982–88 brød med NATO’s solidaritet; 3) at den socialdemokratiske sikkerhedspolitik ”fjernede ... grundlaget for den danske forsvarsstrategi i NATO”; 4) at det var venstrefløjens pres på Socialdemokratiet samt den kommunistiske fredsbevægelse, der havde påvirket partiet og især ”yngre, ofte akademisk uddannede” socialdemokrater; 5) at Socialdemokratiet lyttede til Sovjetunionen: ”Østlig indflydelse i form af både kæp og gulerod spillede efter alt at dømme en rolle.” Og: ”Ledende politikere og journalister fra det alternative flertal omgikkes, som vi har set, jævnlige intelligente KGB-officerer...” (UF&V 2; 370–373).

For at dokumentere disse teser inddrager Bent Jensen et stort kildemateriale i beskrivelsen af Socialdemokratiets politik. Herefter konkluderer han, at udformningen af partiets politik i slutningen af 1970’erne og begyndelsen af 1980’erne blev ført ”i den retning, som Socialistisk Folkeparti, fredsbevægelsen, DKP og Kreml ønskede”. (UF&V 2, 591). Men det er en påstand, der i bedste fald er egnet til at skabe forvirring. For det første overser Jensen, at Socialdemokratiet 1978–79 dannede regering med Venstre. Dermed skævvrider han beskrivelsen af både Socialdemokratiets og Danmarks indledende stillingtagen til NATO’s dobbeltbeslutning, hvorved Jensen i praksis fremdaterer partiets kritiske holdning til efter regeringsskiftet i 1982.⁹ For det andet ønskede Kreml, DKP, fredsbevægelserne og SF Danmark meldt ud af NATO, men det var ikke Socialdemokratiets ambition. Partiet understregede ofte, at NATO ikke var et mål i sig selv. Men det var partiets politik, at Danmark skulle forblive medlem af alliancen.

Set gennem en international prisme, bør Socialdemokratiets politik i perioden snarere ses som led i en diskussion i NATO om, hvilken strategi NATO skulle anlægge i forhold til Warszawapagten. I USA var det en dominerende opfattelse, at NATO burde anlægge en styrkepolitik over for Warszawapagten. Denne opfattelse blev støttet af den britiske regering under Margaret Thatcher fra 1979. Dernæst var dele af det vesteuropæiske politiske establishment – liberale, konservative og socialdemokrater – af den opfattelse, at NATO skulle videreføre den militære ligevægts- og samarbejdsstrategi, der havde præget alliansens politik over for Østblokken i slutningen af 1960'erne frem til midten af 1970'erne. Endelig var en tredje gruppe – især socialdemokrater – af den opfattelse, at NATO burde udvide samarbejdet med Østblokken for gennem et samarbejde med fjenden at opnå fælles sikkerhed i og for Europa.¹⁰

Denne sidste strategi blev i første omgang promoveret af den vesttyske forhenværende forbundskansler Willy Brandt, der blev valgt til præsident for Socialistisk Internationale (SI) i 1976, og som frem til ca. 1980 gjorde SI til et af de fora, hvor socialdemokratierne revitaliserede deres sikkerhedspolitik.¹¹ Dernæst blev ambitionen om at fremme fælles sikkerhed i og for Europa begrebsliggjort i den uafhængige kommission for nedrustnings- og sikkerhedsspørgsmål, der var under ledelse af Olof Palme, og som i 1982 offentliggjorde rapporten "Common Security". Med begrebet "fælles sikkerhed" pegede Palme samt Egon Bahr, der var medlem af kommissionen, (og Willy Brandt) på, at denne dags fjende ville være morgendagens partner, og at europæisk sikkerhed fordrede gensidigt forpligtende bestræbelser på at fremme nedrustning på begge sider af Jerntæppet.¹² Endelig blev den socialdemokratiske politikudvikling forsøgt omsat til konkrete forslag i det transnationale socialdemokratiske diskussionsforum Scandilux, der blev oprettet i 1980/81 med deltagelse af socialdemokratierne fra de små nordvesteuropæiske NATO-lande samt repræsentanter fra socialdemokratier fra flere større NATO-lande herunder fra det vesttyske SPD.¹³

Det danske socialdemokratis sikkerhedspolitik var i slutningen af 1970'erne og i begyndelsen af 1980'erne influeret af de diskussioner, der fandt sted i SI, Palmekommissionen og i Scandilux. Det er bl.a. på den baggrund, vi skal se Socialdemokratiets forslag om at udsætte dobbeltbeslutningen med seks måneder, partiets positive stilling til forslaget om Norden som atomvåbenfri zone, og partiets beslutning om at sætte den første danske fodnote i NATO. Det var begivenheder, der fandt sted inden Socialdemokratiet kom i opposition i efteråret 1982. I den samlede vurdering tillægger Jensen imidlertid diskussioner i de nævnte fora ringe betydning, selv om han kort skriver at samarbejdet i Scandilux betød "meget". Derimod fokuserer han på, at visse socialdemokrater havde "nære" forbindelser til KGB. Men Jensen kan ikke

dokumentere nogen indflydelse, og det er antagelig derfor han skriver, at partiet bevægede sig i en retning, som Kreml "ønskede". Men det er dårligt håndværk, fordi det giver et misvisende billede af partiets politik, fordi Jensen insisterer på at finde forklaringen på Socialdemokratiets politikudvikling, hvor den ikke kan findes, og fordi Jensen giver et fejlagtigt billede af situationen i Danmark i den kolde krigs slutfase. Dertil kommer, at han langt hen afkontekstualiserer den danske diskussion fra den vestlige diskussion.

Socialdemokratiets sikkerhedspolitiske inspirationskilder i udlandet bør således først og fremmest findes i Vesten, men det betyder selvfølgelig ikke, at indenrigspolitikken var uden betydning. Indenrigspolitikken forklarer Bent Jensen partiets "skred" med henvisning til Kremls, DKP's og det nye venstres indflydelse på yngre socialdemokrater, der angiveligt påvirkede partitoppen. Men også her halter argumentationen. Det var ikke i nævneværdig grad de unge folketingsmedlemmer, der førte partiets sikkerhedspolitik, men derimod modne politikere som Lasse Budtz, Kjeld Olesen og Anker Jørgensen (hvilket Bent Jensen i øvrigt selv skriver med henvisning til Budtz andetsteds). Derimod har Bent Jensen ret i, at nogle socialdemokrater forsøgte at bruge sikkerhedspolitikken til at genvinde regeringsmagten. Det rejser til gengæld spørgsmålet, om partiet befandt sig i en ledelsesmæssig krise fra midten af 1980'erne og frem, hvilket der er noget der tyder på.¹⁴ Men spørgsmålet om en ledelsesmæssig krise, er ikke det samme som knæfald for kommunismen.

Afslutning

Bent Jensens seneste forsøg på at animalisere den danske koldkrigshistorie (hans forrige store bog om emnet hed *Bjørnen og haren*¹⁵) er blevet mødt med stor opmærksomhed i det danske medielandskab. Størstedelen af omtalen har været overmåde positiv, og bogen har trods sin størrelse og karakter også solgt godt. Der er derfor næppe tvivl om, at bogens enkle og 'rigtige' budskaber og lette sproglige tilgængelighed er baggrunden for en stor del af dens gennemslag. I historikerverdenen er skepsissen til gengæld udtalt, fordi bogen banaliserer den kolde krig, og fordi den metodisk er voldsomt problematisk.

Bent Jensen ynder i øvrigt at spille på denne dobbelthed ved at iscenesætte sig selv som en modpol til den sofistikerede, værdi-relativistiske elite og som repræsentant for den jævne fornuft, for det han kalder "forsamlingshus-Danmark", med sikker fornemmelse for, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert. Dette ståsted sammen med et umiddelbart forhold til kilderne får ham til at fremstille sin forskning som en simpel og ukompliceret søgen efter Sandheden. Denne tilgang er samtidig baseret på en ideologisk-moralsk

præmis, nemlig en radikal anti-kommunisme. Derfor males Sovjetunionen så stærkt op som en politisk perversion og som drivkraften i den kolde krig, som al politik og alle aktører bliver bedømt ud fra. Denne tilgang udelukker samtidig legitimiteten af andre tolkninger, fx dem der også forstår den kolde krig som et magtpolitisk opgør under de særlige vilkår, som en systemkonflikt med atomare masseødelæggelsesvåben udgjorde.

Det er præcis her vi finder kernen i modsætningen i historikerstriden i Danmark mellem det, der er blevet kaldt "mainstream-forskningen" og "højrevisionismen" (eller "ny-traditionalismen").¹⁶ Sidstnævnte præsenterer det ellers ofte som et spørgsmål om politisk udgangspunkt, om at være rød eller blå, men for mainstream-forskere som undertegnede handler det om at insistere på metodisk konsistens og stringens i et forsøg på at hindre en gennemgribende politisering af forskningen. Det burde også være muligt, idet der i den internationale forskning både er plads til traditionalistiske, revisionistiske og postrevisionistiske tolkninger inden for samme videnskabsideal. Bent Jensen vil givet hævde, at han også befinder sig inden for dette videnskabsideal, men som påvist i anmeldelsen, kan det i praksis være svært at få øje på. Det er ærgerligt, fordi Bent Jensens forskning fortjener stor anerkendelse for siden 1980'erne at have rettet fokus mod aspekter i koldkrigsuniverset, der ikke stod centralt i forskningen og i udgangspunktet heller ikke var populære at kaste sig over, fx dele af venstrefløjens hyldelse af Sovjetunionen. *Ulve, får og vogtere* kan derfor klart anbefales – men kun til dem, der er så metodisk skolede, at de selv kritisk kan efterprøve Bent Jensens alt for endimensionelle analyser.

Rasmus Mariager & Thorsten Borring Olesen

Noter

- 1 Nikolaj Petersen, *Europæisk og globalt engagement. Dansk Udenrigspolitik Historie 1973–2003*, København 2004.
- 2 *Grønland under den kolde krig. Dansk og amerikansk sikkerhedspolitik 1945–68*, Vol. 1–11. København: Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI), 1997.
- 3 *PET-Kommissionens Beretning*, Vol. 1–16. København: Justitsministeriet, 2009.
- 4 *Danmark under den kolde krig. Den sikkerhedspolitiske situation 1945–1991*, Vol. 1–4. København: Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), 2005.
- 5 Om den historiske baggrund for DIIS' koldkrigsudredning og PET-Kommissionens beretning se Thorsten Borring Olesen, "Truth on demand: Denmark and the Cold War", i *Danish Foreign Policy Yearbook 2006*, Nana Hvidt & Hans Mouritzen (red.), København 2006, s. 80–113; DIIS 2006; Thorsten B. Olesen, "Under the national paradigm: Cold War studies and Cold War politics in Post-Cold War Norden", *Cold War History*, Vol. 8(2)2008, s. 189–211; Rasmus Mariager, "PET-kommissionens beretning mellem politik, historie og jura", i *Politik, historie og jura. Politisk overvågning i Danmark og Skandinavien under den kolde krig*, Rasmus Mariager (red.), København 2012, s. 19–34. Det skal for

- gennemsigtighedens skyld nævnes, at den ene af denne anmeldelses forfattere, Rasmus Mariager, er medforfatter til DIIS' koldkrigsudredning (2005) og til PET-Kommissionens beretning (2009), mens den anden af anmeldelsens forfattere, Thorsten Borring Olesen, er medforfatter til *Grønland under den kolde krig*.
- 6 Anna Libak, "Fredsforstyrrelsen", *Weekendavisen*, 27. maj – 2. juni 2005.
- 7 Bent Jensen, "Tungen lige i munden – eller ud ad vinduet", *Morgenavisen Jyllands-Posten*, 16. september 2005.
- 8 www.gyldendal.dk/bentjensendenkoldekrig. (14-07-23)
- 9 Nikolaj Petersen, "Nogle nødvendige korrektioner", *Morgenavisen Jyllands-Posten*, 17. marts 2014.
- 10 *Danmark under den kolde krig. Den sikkerhedspolitiske situation 1945–1991*.
- 11 Rasmus Mariager, "New security concepts and transnational party networks, 1976–1983. The socialist international, Scandilux, and the overcoming of the crisis of Détente", i *The Long Détente: Changing Concepts of Security and Cooperation in Europe from the 1950s to the 1980s*, Poul Villame & Oliver Bange (red.), Budapest & New York (under udgivelse).
- 12 *Common Security. A Blueprint for Survival*, The Independent Commission on Disarmament and Security Issues, London 1982; Egon Bahr, Dieter S. Luntz, Hrsg, *Gemeinsame Sicherheit. Idee und Konzept. Bd. I: Zu den Ausgangsüberlegungen, Grundlagen und Strukturmerkmale Gemeinsamer Sicherheit*, Baden-Baden 1986, s. 15–27; Egon Bahr, *Zu Meiner Zeit*, München 1996; *Willy Brandt, Gemeinsame Sicherheit. Internationale Beziehungen und deutsche Frage 1982–1992*, Bearbejdet von Uwe Mai, Bernd Rother und Wolfgang Schmidt, Bonn 2009.
- 13 Nikolaj Petersen, "The Scandilux experiment: Towards a transnational social democratic security perspective?", *Cooperation and Conflict*, Vol. XX, 1985, s. 1–23.
- 14 Thorsten Borring Olesen, "Noter og fodnoter. En diskussion af indenrigspolitikens primat i efterkrigstidens danske udenrigspolitik", i *Nye fronter i Den kolde Krig*, Carsten Due-Nielsen, Rasmus Mariager & Regin Schmidt (red.), København 2010, s. 87–113.
- 15 For en anmeldelse af denne bog, hvor man finder en række af de samme metodiske svagheder som i UF&V, se Thorsten Borring Olesen & Nils Arne Sørensen, "Spiser bjørne harer?", *Historie* 2000(2), s. 358–366.
- 16 Se debatten om dette mellem Tor Egil Førland og Nikolaj Petersen/Thorsten Borring Olesen, (dansk) *Historisk Tidsskrift*, Vol. 112(2)2012.